

Вплив декоративного живопису на розвиток художнього сприйняття здобувачів вищої освіти

Анотація. У статті розкрито проблему формування художнього сприйняття здобувачів вищої освіти засобами декоративного живопису. Декоративний живопис є художнім відображенням дійсності і впливає на розвиток особистості здобувачів освіти, формує їхні почуття, думки, естетичне сприйняття. Визначено основні поняття, проаналізовано особливості декоративного живопису та його сприйняття людиною, а також трансформацію візуального сприйняття у художнє.

Ключові слова: декоративний живопис, художнє сприйняття, композиція, психологія, художник декоративного мистецтва.

Abstract. The article reveals the problem of forming the artistic perception of students of higher education by means of decorative painting. Decorative painting is an artistic reflection of reality and affects the personality development of students, shapes their feelings, thoughts, and aesthetic perception. The main concepts are defined, the peculiarities of decorative painting and its perception by man, as well as the transformation of visual perception into artistic perception are analyzed.

Keywords: decorative painting, artistic perception, composition, psychology, artist of decorative art.

У сучасних умовах актуальності набуває проблема пошуку способів підвищення рівня творчої активності та ініціативи здобувачів вищої освіти. На молодших курсах навчання здобувачі вищої освіти, а також їхній освітній рівень, естетичні та моральні якості потребують розвитку. Професійна художня освіта полягає в засвоєнні системи певних знань і навичок у галузі теорії та практики мистецтва, а також у формуванні розуміння сутності творчого процесу.

Без знань з основ декоративного живопису неможлива професійна підготовка майбутніх художників декоративного мистецтва. Декоративна природа живопису в основному виражається через емоційний інтерес до кольорів, декоративну композицію, поєднання ліній та суб'єктивне застосування моделювання. За допомогою декоративного живопису художник викликає у глядача різні переживання та асоціації, налаштовуючи його духовний стан. Також живопис розвиває естетичний смак і збагачує внутрішній світ людини.

Декоративний живопис має велику творчу свободу й виступає як спосіб зображення реальної дійсності за допомогою колориту, пластичних прийомів (узагальнення, стилізація, умовність). Використання різноманітних декоративних технік безпосередньо впливає на візуальний ефект і стиль картини. А сприйняття декоративного мистецтва – багатогранний психічний процес. Нині декоративному живопису надається все більше уваги, його підвищена виразність та емоційність образу знаходять відгук у широкого кола глядачів.

Поняття «декоративність» багатогранне. Значна частина словників визначають декоративність як форму вираження краси світу через зв'язок частини і цілого, як відношення з предметами та навколишнім середовищем, умовне відображення цього середовища, наповнене змістом. Декоративний живопис за своєю природою є «прикрашаючим». Його основними особливостями є візерунковість (співвідношення колірних і тонових плям), орнаментальність, стилізація, умовність у побудові простору. Те, що автор закладає в декоративний

живописний твір, викликає в людей емоційний відгук, тобто осмислений досвід художника та аналіз явищ дійсності розширюють їхній світогляд. Суб'єктивні почуття, емоційні переживання є основою формування образу.

У процесі створення декоративного живописного твору художник відбирає певні властивості та якості природи, що дають змогу створити художній образ. Застосування різних декоративних форм і елементів у поєднанні з реалістичною основою формує виразніший та змістовніший твір. Слід зазначити, що у декоративному живописі першочерговими є саме виразні якості, ніж образотворчі.

З точки зору живопису історію мистецтва можна розглядати як історію розвитку та еволюції декоративного стилю. Це явище виявляється протягом всієї історії мистецтва: декоративність з'являється разом з першими зразками наскального живопису, розвивається в контексті давньоєгипетського, крито-мікенського і навіть давньогрецького мистецтва, середньовічні картини все ще залишаються декоративними. Тільки починаючи з епохи Відродження, декоративність у мистецтві відходить на другий план. Насамперед, це пов'язано з розвитком суспільства та потребою у точній передачі людини та її оточення. Реалістична манера письма поступово витіснила декоративну спрямованість у живописі. Хоча декоративний живопис на якийсь час був забутий, він все ще існував і поступово розвивався. До кінця 19 ст. декоративні елементи зустрічалися в різних стилях у європейському мистецтві.

Ще з часів палеоліту мистецтво для людини відіграло не тільки магічну роль, а й естетичну. Мистецтво стало невід'ємною частиною людського життя, поділяючись на різноманітні види та форми. Декоративні риси присутні не лише в образотворчому мистецтві, а й в інших його формах, так звана «декоративність» виконує самостійні естетичні функції.

Існує чимало способів вразити серця людей. Так, симетрія викликає гармонію, незграбна форма асоціюється з агресією. Художник може викликати безліч різних відчуттів за допомогою унікального зображення. Декоративна природа живопису включає такі декоративні елементи, як ритм, суб'єктивне використання кольору, стилізацію форми і композицію.

Художник може використовувати безліч різноманітних інструментів для досягнення виразного художнього образу, таких як колір, форма, лінія, ритм. Колір завжди пов'язаний з емоціями. Не існує простого еквівалентного взаємозв'язку між кольорами, що використовуються в декоративному живописі, і власним кольором об'єкта, тому їх можна вільно змінювати. Мета полягає не в тому, щоб зобразити предмет з фотографічною точністю, а в тому, щоб викликати необхідні емоції, створити художній образ. Щоб зображення було збалансованим, необхідно змінити пропорції та розташування об'єктів, а для того, щоб зробити зображення декоративним, необхідно змінити колір предметів.

Важливу роль у створенні образу відіграють лінії та їх ритмічна організація. За допомогою спрямованості ліній художник може керувати сприйняттям людини, акцентуючи увагу глядача на значущих частинах зображення.

Роль форми в класичному образотворчому мистецтві зводилася до вираження просторових меж і меж власне предметів. Для вираження ритму змінюється форма предмета, а також розташування форм у картинній площині. Через зміну ритмічного рисунка художник не тільки впливає на емоційний стан глядача, а й відображає зміст. Форма – це образ об'єкта, який наше око сприймає як ілюзорний контур. За характерним контуром ми запам'ятовуємо той або інший об'єкт, але форма не буває статичною, у навколишньому світі форма змінюється і рухається. Цей факт дає художнику більше можливостей для зміни звичних обрисів об'єктів.

Суттєву роль в декоративному живописі відіграє колір. Декоративність може будуватися на декількох локальних колірних плямах, а також на великому тоновому

діапазоні. Колір здатен впливати на емоційний стан людини. Оскільки людина живе в оточенні кольорів, то й світ сприймає через колір. Одні поєднання кольорів викликають позитивні емоції, заспокоюють, приємні для ока, інші – негативні емоції, пригнічують, дратують.

Але в основі будь-якого декоративного твору лежить грамотне композиційне рішення. Варто дотримуватися основних правил і законів композиції: цілісність, симетрія та асиметрія, ритм, пластика, баланс колірних і тонових плям, контраст, центральне розташування композиційного центру тощо. Композиція, форма картини безпосередньо впливають на почуття людей, визначають особливості їх сприйняття. Як правило, значущий об'єкт розташовується художником у центрі картини. При цьому відступ від цього правила і зміщення об'єкта здатне викликати напругу та орієнтувальну реакцію, що дає змогу художнику досягти необхідних результатів.

Розуміючи вплив декоративної природи живопису на сприйняття людини, ми можемо створювати виразні образи, які матимуть якісний вплив на людину. Таким чином митець перетворює мистецтво живопису, створює умови для естетичного виховання та емоційного впливу на людей.

Сукупність вищезазначених художніх засобів сприяє створенню художником унікальних композицій. За допомогою стилізації форми, ритмічної організації, зміни кольору, запровадження різних декоративних прийомів, таких як контур, орнамент та інших, художник створює оригінальну декоративну картину, яка привертає увагу глядачів.

З точки зору психології, сприйняття – це процес, в якому об'єкти відбиваються у свідомості людини за умов впливу на органи почуттів. Наукові дослідження, присвячені вивченню сприйняття, визначають його як результат перцептивної діяльності. Можна виокремити кілька рис, що характеризують сприйняття як пізнавальний процес, а саме: об'єктивність, константа, узагальнення, вибірковість, апперцепція тощо.

Відтак, завдяки зору художник сприймає та формує образи об'єктів навколишньої дійсності. Потім ці візуальні образи відтворюються у свідомості і в процесі певних розумових актів перетворюються. Весь творчий процес художника, художня цінність твору визначаються якістю сформованого художнього образу.

Можна вважати, що художнє сприйняття належить до категорії спеціальних здібностей. Як вища форма розвитку зорового сприйняття, художнє сприйняття формується відповідно до таких етапів: спочатку людина сприймає будь-який об'єкт, потім відбувається формування образу сприйнятого об'єкта, і, як результат, – перетворення образу на художній образ. У цьому процесі беруть участь почуття та емоції. Відповідно до художньої практики процес перцепції не обмежується розпізнаванням об'єктів, а він сприяє трансформації образу з операції зорового впізнавання на операцію смислового значення.

Основним методом розвитку художнього сприйняття слід вважати рисування з натури. Отже, декоративний живопис не може обійтися без художнього сприйняття, оскільки художник не копіює натурний образ, а переосмислює вже сформоване уявлення про той або інший предмет і створює безпосередньо художній образ. Таким чином, творча діяльність митця базується на розумінні та логічному мисленні.

Одним з творчих завдань декоративного живопису є створення краси, вдосконалення утилітарних якостей предмета або явища та створення, моделювання нової їх форми. Краса, перш за все, пов'язана з нестандартністю та елементом новизни.

У процесі створення та сприйняття того або іншого твору мистецтва виникають естетичні почуття. Роль почуттів в образотворчій діяльності велика. Одним з факторів є емоційний стан митця під час творчого процесу (емоційне переживання

від об'єкта рисування, від самого образотворчого процесу, емоційна стимуляція).

Емоції та почуття зумовлюють процес сприйняття. У цей процес входить минулий досвід у формі знань та ідей. Сприйняття також тісно пов'язане з мисленням. Образи, які формуються у процесі сприйняття, у контексті розумових операцій узагальнюються, конкретизуються. В образотворчій діяльності пізнання об'єктів дійсності відбувається за допомогою зорового сприйняття та сприйняття на дотик.

Вплив декоративного живопису на глядача в процесі сприйняття характеризується виникненням емоційного відгуку та розширенням асоціативно-смыслових зв'язків.

Цілісність сприйняття є основою для ефективної художньої діяльності здобувачів вищої освіти, водночас вона є кінцевим завданням процесу розвитку професійних умінь і навичок у галузі живопису.

Успішному розвитку навичок здобувачів вищої освіти та формуванню цілісного художнього сприйняття сприяє педагогічна установка, яка спрямовує образотворчі дії здобувачів освіти. Поняття «установка» ми визначаємо як стан суб'єкта, що характеризується спеціально сформованими умовами та завданнями. Для виникнення установки потрібні дві умови: наявність художньо-творчої потреби здобувачів вищої освіти та створення сприятливих умов для реалізації образотворчої діяльності. Здобувачі освіти спочатку засвоюють необхідну інформацію, в результаті чого активізується сприйняття. За умов об'єктивної установки сприйняття стає цілеспрямованим й осмисленим, що сприяє успішному розвитку навичок.

У зв'язку з недостатнім рівнем початкових знань, умінь і навичок абітурієнтів, а також з бажанням швидко отримати результати, з психологічними особливостями навчання у закладі вищої освіти розвиток професійних якостей у образотворчій діяльності набуває своєї специфіки.

Ця специфіка відбивається на побудові всієї системи навчання, зокрема, спрямованої на формування професійних, образотворчих, знань, умінь і навичок. Перший етап навчання має враховувати необхідність розвитку апарату сприйняття здобувачів вищої освіти (переважно на основі занять етюдами та декоративною композицією). Формування сприйняття починається з виокремлення та засвоєння основних художньо-зображувальних засобів, моделювання об'єму та конструкції предмета, кольору, після чого в результаті педагогічного управління сприйняттям можна підвести здобувачів вищої освіти до створення декоративного художнього образу. Для декоративного живопису здобувачам вищої освіти слід зробити наступний крок і розвивати художнє сприйняття, коли кожен видимий об'єкт стає образом. Декоративний живопис не може дозволити собі просту розповідь, його завдання полягає в образності та алегоричній мові.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Yolnat PE, Minsk, Belarus, 2020. Issue 11. Part 1. Pp. 31-38.

2. Вусик Н.В., Козуб Д.В., Кулак А.М. Творчість та особливості стилю сучасної української художниці Оксани Мась. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 213-217.

3. Вусик Н.В., Потапова Д.В. Особливості художнього мислення Катерини

Білокур. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 224-227.

4. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Висоцька О.В., Возна О.А. Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва під час навчання академічного рисунка. *Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference (November 18-20, 2020)*. BoScience Publisher. Boston, USA. 2020. Pp. 549-557.

5. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

6. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.

7. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця, 2022. Вип. 5. С. 187-192.

8. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications. Proceedings of the VII International scientific and practical conference*. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.

9. Шинін О.С. Концептуальне творче мислення у формальній композиції. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця, 2011. Вип. 28. С. 499-502.

10. Шинін О.С. Особливості вивчення образотворчого мистецтва студентами ВНЗ гуманітарного профілю. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця, 2012. Вип. 30. С. 504-508.